

I Provinspalatset utbringade Maria Cristina Pacelli med kollega en skål för oss och hälsade oss därmed välkomna till Bologna. ksp-gruppen på bilden här symboliskt representerad av vår tolk och reseledare Mario Ponzio.

Bolognas kilometerlånga arkader skänker svalka soliga dagar och regnskydd andra dagar. Arkaderna skapar onekligen en behagligt kombinerad känsla av trygghet, flärd och klassicism.

Professor Carlo Filippucci, verksam vid den statistiska institutionen på Universitetet i Bologna, tipsar Mario om en gemytlig lunchrestaurang i närheten av Via delle Belle Arti.

Karin Sandahl, Pia Larsson och Per Skjutar tar gemensamt ut riktningen inför den stundande bussfärden från Bertinoro till San Patrignano.

Två välbesökta turistmål i Bologna. Piazza Maggiore till vänster och Due Torri till höger. Det ena tornet lutar faktiskt ganska mycket.

Den sista eftermiddagen var vi fria för enskilda aktiviteter och gruppen skingrades åt olika håll. En del åkte till den medeltida staden Urbino, några mil upp i bergen sydväst om Rimini. Andra vandrade omkring i Rimini, både inne i staden, på stranden och det senare även kombinerat med bad. Ett gäng tog bussen till Santarcangelo, en liten ort strax utanför staden. Henry Tordenström och Bengt Nilsson ovan tillhörde dem som tog tåget upp till mosaikernas huvudstad Ravenna...

Resans huvudfotograf Sven Gunnar Lönn just inkommen med tåget på stationen i Ravenna.

...där tittade de bl.a. på den gamla kyrkan San Vitale, med berömda mosaiker från kejsar Justinianus dagar (482-565). Tillsammans med åtskilliga bibliska motiv finns även kejsaren själv (se bilden till höger) och hans gemål Teodora porträtterade.

San Patrignano – besök på ett arbetskooperativ för återanpassning av missbrukande ungdomar

På tisdagen, en skön och solig dag, besökte vi arbetskooperativet San Patrignano, strax utanför Coriano en dryg mil söder om Rimini. Fabio, som själv fått hjälp att bli av med sitt drogmissbruk genom kooperativet och nu arbetar där, samt Pablo, vars far är trädgårdsmästare på kooperativet, guidade oss runt och berättade med entusiasm och glädje om allt som fanns där och hur man arbetade.

Kooperativet startades 1978 på initiativ av hotellägaren Vincenzo Muccioli från Rimini. På sin lantegendom San Patrignano tog han, tillsammans med goda vänner, hand om några ungdomar från Rimini med drogproblem. Efter motstånd i början lyckades Muccioli få sociala myndigheter, polis och kringboende att stödja idén med ett kollektiv för behandling av drogmissbrukare.

Nu finns ca 1.400 personer (inkl. drygt 100 barn och 160 anställda) i kooperativet som drivs i stiftelseform. Av dessa är cirka 50 externt anställda läkare, lärare, etc. Cirka 20 % av dem som finns där för behandling bär på hiv-virus. För drygt tio år sedan startades två dotterkollektiv med vardera cirka 150 personer. Enligt uppgift har omkring 70 procent av de drygt 15.000 hittills behandlade blivit av med sitt drogberoende.

Organisation

1985 bildade ägarfamiljen Muccioli den allmännyttiga stiftelsen *San Patrignano*

Foundation där all makt över den egendom där San Patrignano ligger är koncentrerad.

Stiftelsen äger de tre sociala kooperativ som bedriver den egentliga näringsverksamheten.

I *Social Cooperative Ltd.* organiseras de verksamheter med lant- och jordbruksanknytning. Vidare odlar, producerar och lagrar man sitt eget kvalitetsvin och har en egen ostproduktion. Kooperativet föder också upp rashästar, brukshundar, katter och andra husdjur.

Products and Services Social Cooperative Ltd. ansvarar för verkstäder inom datorgrafisk fototeknik och audiovisuell produktion, sömnad, tryck samt produktion av cykelramar.

Under *Art House Social Cooperative Ltd.* sorterar snickeriverkstäder, restaurering av antika tavlor och möbler, tillverkning av hand-

gjorda tapeter och andra heminredningsprodukter samt traditionella hantverk som smide, keramik, vävning, marmor och tegel.

Den ideella föreningen *Free Association San Patrignano* fungerar som stödförening för San Patrignano och har också som uppgift att slussa ut rehabiliterade tillbaka till samhället. Föreningen ansvarar också för de grundläggande funktioner inom San Patrignano som ligger utanför näringsverksamheten, som t.ex. barnomsorg, grund- och gymnasieskolan, fortsatta studier och utbildning, hälsovård och fritidsaktiviteter.

Vår guide Pablo visar Mario Ponzio ett av de tryckalster som kooperativets webbverkstad tagit fram under överinseende av Hans Lindberg.

Antagande

Det finns inga formella kriterier för att kunna komma till San Patrignano. Det enda som krävs är att man verkligen har bestämt sig för att bli av med missbruket. Många blir remitterade av lokala vårdcentraler, av domstolar, av frivilligorganisationer i hela Italien. Dessa myndigheter betalar då en avgift som dock är förhållandevis mycket låg, 200-300 kr/dag. Det vanligaste är dock att ungdomar ringer eller skriver direkt till San Patrignano. Under förutsättning att det finns en ledig plats kan man sedan utan väntetid flytta in. Man anser att ev. väntetider kan äventyra ungdomarnas fasta beslutsamhet att söka hjälp.

I ett första samtal informeras den hjälpsökande om hur kooperativet fungerar och vad som förväntas av henne/honom som medlem. Om den drogberoende är minderårig är alltid en släkting och en företrädare för en frivillig organisation som ev. har förmedlat kontakt med San Patrignano, närvarande vid det första informationssamtalet. Efter detta samtal har han/hon en chans att fundera över den möjligheten som erbjuds och att bestämma sig om medlemskapet i kooperativet är det man verkligen önskar.

I webbverkstaden lyssnar fr.v. Henry Tordenström, Magnus Björkman, Elisabeth Pålsson, Ulla Jonson, Maud Enquist, Britta Ström och Per Skjutar på den information som vår guide lämnar.

Regler och arbetssätt

Reglerna som styr livet i kooperativet bygger på en grundläggande respekt för sig själv, andra och hela omgivningen. Relationerna mellan medlemmarna leder stegvis till att den drogberoende ändrar sin personlighet. Miss-tänksamhet och fördomsfullhet som normalt följer drogmissbruket försvinner underhand.

För att minimera risken att ett för tidigt lämnande leder till en återgång till gamla beteenden krävs att man stannar en lång och oavbruten tid i kooperativet. Den genomsnittliga vistelsetiden är mellan två och tre år. Ett för tidigt lämnande äventyrar dock inte möjligheten att komma tillbaka. Förutom grundläggande föreskrifter som alla medlemmar måste följa finns det ett antal regler som t.ex. krav på punktlighet samt ransoner av vin och cigaretter för att lära ungdomarna självbehärskning och ett successivt ansvarstagande. För varje ny medlem i

kooperativet planeras ett personligt program som bygger på den enskildes individuella behov.

När man kommer till San Patrignano placeras man efter genomgången hälsoundersökning i en av de cirka 60 grupperna och börjar delta i gruppens liv och arbete. En i gruppen som nästan har avslutat sin behandling stödjer och hjälper den nya medlemmen att komma till rätta med de oundvikliga problem och kriser som brukar uppstå i början av behandlingen. Faddern får i sin tur hjälp och stöd av anställd personal samt arbetsledaren i respektive arbetslag. När behandlingen efter en tid visar visst resultat, kan man välja inom vilket område man vill arbeta och utbilda sig.

Ännu fler intresserade ksp:are tar del av informationen i kooperativet. Fr.v. Staffan Johansson, Karin Sandahl, Stefan Larsson, Eva Glantz, Pia Kronengen, Elisabeth Pålsson, Gösta Norén, Lars Sundblad, Bertil Johansson och Ulla Jonson.

Arbete och yrkeskunskaper ses inte i första hand som ett mål utan främst som ett medel för att återvinna sociala och psykologiska färdigheter och värderingar som har gått förlorade under ett långvarigt missbruk. Arbetet är den terapeutiska metoden man använder sig av.

Bland de många aktiviteter som ungdomarna i San Patrignano ägnar sig åt hör tillverkning av tapeter. Här studerar Annalena Löfgren, Eva Berggren, Eva Glantz, Ronnie Lind, Henry Lindelöf och Per Skjutar hur det går till.

Av stor terapeutisk betydelse är också att arbetet utförs kollektivt. Konflikter uppstår och måste lösas. Produkter växer fram som ett resultat av hela lagets ansträngningar. Man blir del i ett socialt sammanhang. Dialogsituationen anses vara arbetets mest rehabiliterande del. Av missbruket förvärvade beteenden kommer att ifrågasättas och ständigt bearbetas. Det är flera grupper som arbetar med djur eftersom man anser att djur har en oerhörd förmåga att öppna upp människor.

Mot slutet av behandlingsprogrammet får många medlemmar en anställning i kooperativet och erhåller lön från den verksamhet man arbetar i. Det finns ett femtiotal olika yrkeskategorier. Syftet med detta är att möjliggöra en mjuk övergång till ett liv och arbete utanför San Patrignano.

Redan från starten har det funnits en medveten satsning på hög kvalitet på de produkter som framställs vilket ledde till framgång på marknaden. Eftersom deltagarna oftast är mycket unga människor som kommer från en utpräglad trendig ungdomskultur har man affärsmässigt satsat på sådana områden som har en egen attraktionskraft. Man syr modekläder, arbetar med modern avancerad datorgrafisk fototeknik och audiovisuell produktion. I en konstateljé arbetar man med precisionsarbete som restaurering av antika möbler och tavlor samt tillverkar egna handgjorda

tapeter. Häri ligger en viktig del av terapin, kooperatorerna är stolta över vad de åstadkommer och vinner stor respekt från omvärlden.

Ekonomi

Cirka 65 procent av verksamheten finansieras av den egna produktionen. Resten, som huvudsakligen används för att utveckla verksamheten (t.ex. nya byggnader) finansieras via bidrag från den ideella stödföreningen *Free Association San Patrignano*. Missbrukarna själva betalar inget för terapin, utan bidrar med sin arbetsinsats. Inga löner utbetalas, utan var och en tilldelas kläder och andra nödvändigheter efter behov. Kooperativet ombesörjer dock inbetalningen av socialförsäkringsavgifter för varje medlem. Detta innebär att organisationen har relativt sett marginella kostnader för arbetskraft.

Inne på kooperativet finns det även en liten butik där det finns möjlighet att köpa en del av de produkter som tillverkas på kooperativet. Här ses Pia Larsson vandra omkring och titta på de fina alstren.

Boende, utbildning och sjukvård

Beroende på familjesituationen bor man i små hus för upp till två familjer eller i grupp-bostäder för 6-8 personer. Alla serveras näringsriktiga måltider i en gemensam jättelik matsal. Det finns också särskilda bostäder för de yngste medlemmar i kooperativet. Dessa är belägna i ett avgränsat område där också skolundervisning på grundskole- och gymnasienivå bedrivs. För fritidsaktiviteter finns det idrottsanläggningar, gymnastikhall, en teater för bl.a. film- och tv-visning samt ett väl utrustat bibliotek. San Patrignano's idrottsförening har tre lag som deltar i olika turneringar och seriespel.

San Patrignano's medical centre är utrustad för specialistvård och har ett eget laboratorium och apotek. Bl.a. finns det avdelningar för inre medicin, kirurgi, gynekologi, ögonklinik, öra-, näsa-, halsklinik, psykiatri, ortopedi, röntgenavdelning, samt en avdelning som är reserverad för aidsjuka. Centret har tre heltidsanställda läkare samt ca 30 andra läkare, tandläkare, psykoterapeuter och psykologer som arbetar deltid. Dessutom ingår sjuksköterskor och vårdbiträden i personalstyrkan. I sjukhuset ges inte bara vård och behandling, utan man ägnar sig också åt forskning om bl.a. medicinska aspekter på drogmissbruk samt kliniska och epidemiologiska studier om HIV-viruset.

Vid den gemensamma lunchen i den gigantiska matsalen serverades alla ett glas vin till maten, vilket för oss svenskar kändes lite konstigt då vi faktiskt var på ett "behandlingshem" för missbrukare. Detta visar dock på synen i Italien med vin som en del av måltiden, men när deltagare ur vår grupp frågade om det fanns någon möjlighet att få kaffe på maten fick de till svar att det inte var möjligt eftersom anläggningen är drogfri!

Allting var väldigt snyggt och prydligt inne på kooperativet, alla vi mötte var mycket artiga och trevliga. Det kändes faktiskt lite väl tillrättalagt emellanåt. Trots alla positiva intryck får väl erkännas att känslan av att vi besökte någon form av "sekt" låg på lut vid några tillfällen. Kritiker i regionen hävdar att det endast är överklassungdomar som kommer dit, men oavsett vilket är det bra om behandlingarna hjälper.

Övrigt

Samtidigt som det resultat som verksamheten i San Patrignano visar är bättre än kanske någon annanstans, så finns det även invändningar. Invändningarna är att verksamheten bedrivs under mycket auktoritära former och med en starkt hierarkisk ordning. Det vi lägger i begreppet kooperativ - med demokrati, medbestämmande och inflytande - finns inte i San Patrignano. De personliga faddrarna som varje nyintagen får fungerar nästan som vakter och den intagne är under den första tiden hela tiden övervakad av faddern eller någon anställd.

Verksamheter med liknande behandlingsmetoder finns inom samarbetsorganisationen Rainbow International. Le Patriarque i Frankrike och Basta Arbetskooperativ i Nykvarn i Sverige är ett par exempel.

Staffan Johansson

Regionerna delegerar ansvaret för de äldre till kommunerna
Befolkningen åldras snabbt i Europa samtidigt som innebörden i familjebegreppet successivt förändras. Detta innebär att det ställs krav på samhället att lösa frågor som hittills i södra Europa ofta hanterats inom hemmets väggar. Vid vårt besök i det – som det säkert en gång upplevdes – futuristiska regionkomplexet i Bologna berättade dottoressa Roberta Franceschini om hur man arbetar med äldre frågorna i Emilia-Romagna.

Tredubbling av 80+ på trettio år

Antalet personer över 80 år i Emilia-Romagna har mer än fördubblats under de senaste tjugo åren och uppgår till ungefär 222.000. Detta samtidigt som den totala folkmängden, på knappa 4 miljoner, i stort sett varit oförändrad. Tendensen förväntas fortsätta och enligt regionens prognos för 2025 kommer antalet personer över 80 år vid den tidpunkten ha ökat till ungefär 313.000 personer. Den totala folkmängden förväntas under perioden minska något, till 3,7 miljoner invånare. Om prognosen stämmer innebär det att antalet personer över 80 år kommer tredubblas på trettio år samtidigt som antalet personer i åldern 0-14 år mer än halveras och bara kommer något 10.000-tal fler än de riktigt gamla. 2025 kommer 8,5 % av befolkningen i regionen att vara över 80 år. Vid motsvarande tidpunkt förväntas 6,6 % av befolkningen i Sverige vara över 80 år.

Ny lagstiftning

Medvetenheten om denna utveckling är stor i Italien och landet ändrade i slutet av 1990-talet grundlagen så att det sociala ansvaret för äldreomsorgen flyttades över från staten till regionerna. När det gäller hälso- och sjukvård är den endast delvis överförd till regionerna. Denna administrativa förändring – som dock efter regeringsskiftet förra året förefaller ha gått något i stå – ställer krav på regionerna att de måste bygga en egen ny organisation inom detta område.

Inledningsvis försöker man i Emilia-Romagna att bygga upp ett nätverk i regionen av serviceinrättningar där kommunerna får en betydelsefull roll. Målsättningen är att när denna uppbyggnad är klar, genom treåriga avtal, delegera så mycket av ansvaret som möjligt till kommunerna. För att finansiera verksamheten kommer kommunerna kunna ansöka om bidrag ur sociala fonder, fonder

som skall fyllas på med såväl statliga som regionala pengar.

I Italien har familjen och kyrkan av tradition haft mycket stor betydelse när det gäller omvårdnaden om de gamla. Att synen på såväl familjen som kyrkan har förändrats de senaste åren fick vi senare under veckan i Rimini exempel på. Italien är fortfarande ett katolskt land, men det är bara 13 % som aktivt utövar religionen. Omflyttning i landet påverkar också möjligheterna för anhöriga att internt lösa åldringsfrågorna.

Vård i hemmet det primära valet

I Emilia-Romagna har en del projekt påbörjats för att hitta lösningar på hur äldre frågorna skall hanteras på bästa sätt. I första hand planeras lösningar där den äldre personen skall kunna bo kvar i sitt hem. Det poängteras att det är viktigt att familjen är inblandad vid analys av de behov som finns.

- åtgärder för att anpassa bostaden skall kunna vidtas.
- beroende på situationen kallas olika typer av experter in.
- vården skall kunna ges på ett integrerat sätt i bostaden
- någon form av "vårdpeng" skall kunna ges till dem som hjälper gamla. Förväntas ex. ge många kvinnor ett jobb när det hjälper en släkting.

Om situationen trots allt blir sådan att den gamle inte kan bo kvar, ex. om släkten inte kan ta hand om åldringen på ett säkert sätt måste man hitta en annan lösning.

I Emilia-Romagna avser man att i första hand arbeta med två slags system

Casa Protetta, "det skyddade huset", ett slags serviceboende och *Residenza sanitaria assistenziale*, som innehåller mer medicinsk hjälp

Dessutom avses *Centro diurno*, en slags dagcenterverksamhet att byggas upp. Denna typ

av verksamhet kommer dock att gå igång försiktigt för att inte skapa förvirring hos de närstående. Hittills har de varit vana att helt och hållet sköta åldringen inom familjen eller helt lämna över omsorgen till sjukhem. Blandat som i dagcenter räknar man med blir förvirrande till dess att familjerna vant sig, och de gäller att undvika konflikter i onödan.

Ett annat område som måste lösas gäller transporter av äldre. I dagsläget finns det ett system med volontärer, men redan märks det med ett stigande antal gamla pensionärer att denna lösning inte räcker till.

Brist på sjuksköterskor är en annan fråga som snabbt måste lösas för att det skall vara möjligt att arbeta vidare med dessa frågor enligt skisserad modell.

Svart hemhjälp

Exakt hur starkt trycket kommer att bli på de offentliga institutionerna återstår att se. Idag är det vanligt att familjerna hyr svart hjälp för att sköta de äldre. Ofta handlar det om illegala invandrare från Östeuropa. Ett stort forskningsprojekt pågår i Milano för att undersöka hur omfattande denna svarta marknad är. Sannolikt kommer slutsatserna i forskningsprojektet att om några år utgöra grunden för en ny lagstiftning, som förhoppningsvis klarar av att hantera detta problem.

Jimmy Lindahl

Dottressa Federica Ropa e Lisa Di Candilo berättade om hur trafikplaneringen sköts i Emilia-Romagna. Ovanstående bild visar de inledande faserna i arbetet med att integrera olika yrkesgrupper i arbetet med att genomföra vägbyggen.

Claudia Cané Koenig, ansvarig för internationella relationer vid Regionkontoret, berättade att regionen ansvarar för tre av fyra funktioner när det gäller vägfrågor. Planering, pengar för genomförande av nybyggnation samt teknisk och juridisk rådgivning till provinserna. Driften av vägarna är däremot helt och hållet provinsernas ansvar.

Ett konstverk utanför regionkontoret i Bologna. Regionkontoret utgör en del av ett stort närmast futuristiskt komplex skapat av den prisbelönte arkitekten Kenzo Tange, verksam i Bologna bl.a. under slutet av 1960-talet.

Resurshushållning i Ferrara

När vi stiger av bussen i centrum av Ferrara, ser vi genast att detta är en stad med cyklande invånare. I Bologna hade vi nästan bara sett cyklar på Piazza Maggiore under söndagens cykeltävling för barn. Här vimlar det av cyklister i alla åldrar på de smala gatorna. Vi leds till stadshuset av Paola Poggipollini, chef för Agenda 21-kontoret i kommunen, och konkurrerar om utrymmet med grupper av barn på skolresa.

Väl framme i det pampiga palatset blir vi mottagna med förfriskningar och små goda tilltugg och bakverk, vilket uppskattas mycket efter den dryga bussresan. I den stora konferenssalen, av modernt snitt, utkristalliseras så småningom en rad personer som tar plats i stolarna framför oss. I centrum presiderar "provinsrådet" för Miljöfrågor och Lokal Agenda 21 Sergio Golinelli (SG). Han beklagar att provinsens president (styrelseordförande) är upptagen, och inte kan välkomna oss. Han uttrycker sin glädje över att vi valt att komma till Ferrara för att studera miljöfrågorna. Kommunen Ferrara och Provinsen Ferrara har ett mycket stort samarbete i miljöfrågor, och SG menar därför att han kan tala för båda.

Provinsrådet Sergio Golinelli tillsammans med Mario Ponzio.

Bakgrund till miljöarbetet

Italien har en ny lagstiftning för miljöfrågor och Agenda 21, och SG anser att miljöfrågornas hantering är viktig och att samarbetet mellan kommunerna fungerar bra. Provinsen har 26 kommuner. Agenda 21-arbetet påbörjades 1996 och är nu i full gång. I början av 2000 togs en plan för genomförande. I utarbetande av planen har man använt både svensk modell för Agenda 21 och ICLEI:s modell (The International Council for Local Environmental Initiatives – se www.iclei.org).

Lokal Agenda 21 för Provinsen Ferrara

Modellen innebär att man byggt upp ett samarbete mellan alla nivåer i samhället som är intresserade att delta i miljöarbetet – från kommunernas borgmästare till informella grupper av olika slag. 250 olika organisationer har inbjudits att vara med och 150 har tackat ja. Arbetet är indelat i fyra olika grupper:

- Sociala frågor
- Resurshushållning
- Fysisk planering
- Produktion och Arbete

I steg 1 tar man fram en Vision på 10 års sikt. Arbetet pågår. SG tycker att det är viktigt att vara överens. Steg 2 innebär att man skall ut och fråga alla hur visionen skall konkretiseras. Hittills har 128 förslag utarbetats. Ca 20 personer skall samordna de 128 projekten. Under arbetets gång har man haft flera stora möten med alla

inblandade. Ett av projekten handlar om hur man ökar framkomligheten och hanterar trafikfrågorna. (Nyanställd trafikplaneraren Alberto Groce är med vid presentationen). I juni räknar man med att vara klara med indikatorer för att mäta effekter i miljön.

Man planerar också ett stort möte om Agenda 21 likt det i Porto Allegre (motmöte till New York) för att få befolkningen engagerad.

Entrén till stadshuset i Ferrara.

Frågor från besökarna

Sergio Golinelli lämnar utrymme för frågor, och en dialog med frågor och svar och längre förklaringar från SG följer:

Avfall: Avfallsfrågorna hanteras på provinsnivå. Kommunens ansvar är insamling och behandling av avfallet. Provinsplanen talar om var behandlingsanläggningarna skall ligga.

Kanaler: Ombyggnader planeras för att få plats med 120 m långa pråmar för transporter. Kanalerna är nu för små och trånga. Avfallsmängderna är ännu inte så stora att man kör avfall på präm, men man har funderat på frågan. Kanalerna fanns redan på 1200-talet. När Ferrara växte fram gick huvudgrenen av Po genom staden. Nu ligger den längre norrut och en biflod går genom Ferrara.

Transporter: Regionens största hamn är Ravenna, vilken alstrar mycket trafik. Man funderar på att flytta godstransporter till järnväg. För att avlasta järnvägssystemet vill man renovera järnvägen mellan Ferrara och Comacchio, som bombades av de allierade 1944.

Vatten: Ferrara har fått beröm för att man förebyggt förstörelse av vattensystemet. Det finns 4000 kanaler i området, som till halva ytan ligger under havsnivån. Kanalerna är både till för att dränera odlingsmark och för att bevattna odlingar. Ett komplicerat tekniskt system med pumpar håller det hela igång. Mänsklig verksamhet har skapat basängar av avloppsvatten, som man nu försöker komma till rätta med. 70 % av industrin renar sina utsläpp. Jordbruket är ett problem. Föreningar förs ut i Adriatiska havet. Ferrara har också antika "valli" som man inte vet hur man skall återskapa och 15.000 ha våtmarker.

De största miljöhoten: Vattenkvalitet och luftkvalitet är de största hoten. Milano med fem miljoner invånare har inget reningsverk! Avfallet från Milano rinner ut i Po och i havet. På sommaren måste man fylla på kanalerna med vatten från Po. Detta är sämre än vattnet som finns i kanalerna. Påfyllningen är i realiteten avloppsvatten som står stilla i kanalerna, eftersom dessa ligger under havsytan.

Om havet stiger på grund av växthus-effekten: Ferrara ligger 9 m över havet. För SG är detta en betryggande höjdskillnad.

Dricksvatten: Ferrara tar sitt dricksvatten från Po. Reningsverket är bra.

Luftkvalitet: För att få bättre luft satsar Ferrara på att få befolkningen att cykla. Två "cykeltjänstemän" finns anställda, Croce och Stefanati.

Social hållbarhet: SG menar att begreppet inrymmer flera aspekter. Ekonomisk och social hållbarhet går hand i hand, och innefattar bl a integration mellan generationer och kulturer samt att kunna hantera en åldrande befolkning. Ferrara har ännu inte så många immigranter. Man hinner förbereda sig inför de problem som man vet kommer. Ravenna har bekymmer. Slutligen nämner SG att inom Agenda 21 finns ett program som omfattar små barn – Città Bambini.

Engagera befolkningen: Man försöker få igång den största fackföreningen (CGIL) som har 90 000 medlemmar. Om man lyckas blir den en god draghjälp.

Miljökrav vid upphandling: Finns ännu inte, men man arbetar med frågan. Biogasbilar köps in och SG har köpt återanvända möbler till sitt kontor.

Sergio Golinelli avslutar med att berätta att Kolding kommun i Danmark har varit på besök och berättat om sitt miljöarbete. Ferrara vill gärna lära sig av andra. Allt om Agenda 21 i Ferrara finns på internet under adressen www.provincia.fe.it

Pia Larsson

*I trappan på väg ut från stadshuset i Ferrara.
Längst fram Magnus Björkman, Eva Glantz och
Eva Berggren.*

Liten bussintervju med Paola Poggipollini om provinser

Region och kommun var klara begrepp för mig innan vi åkte till Italien. Men provins? Inte nämnde Putnam provins i sin bok? Vad för slags organisation är det? Hur styrs den?

Historiskt sett hade provinserna tydligen i uppgift att se till att Italien enades, men vad spelar de för roll idag?

I bussen på väg till nästa programpunkt frågar jag Paola Poggipollini. Jo, provinser är också politiskt valda organisationer, visar det sig. Man väljer till provinsen och kommunen samtidigt. Valet till regionen sker ett år senare. Majoriteten i Provinsen Ferrara tillhör "Oliven" – en centervänster koalition – samma majoritet som i Ferrara kommun, och i regionen. På andra håll i Italien förekommer det att det är olika politisk majoritet i region, provins och kommun.

Regionen ger ibland pengar direkt till kommunerna. Provinsen kan få pengar om

den har en plan för något som skall genomföras. En del regioner ger pengar till provinsen för vidare befordran till kommunerna. Kommunerna får sina inkomster från fastighetsskatt och diverse avgifter.

Uppgiftsfördelningen mellan nivåerna verkar inte helt klar. Avfall är provinsens område, säger signora P. Vattenfrågor är ett nationellt ansvar. Organisation för naturvård och miljöskydd kan finnas på flera nivåer – stat, region, provins – beroende på lagstiftningen. *Anpa* förkortas den nationella byrån på detta område, och *Arpa* heter byrån på regional nivå.

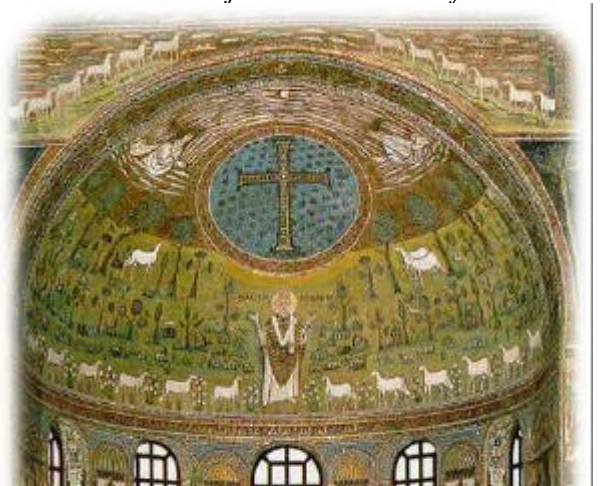
Pia Larsson

Den lilla staden Comacchio, ett par mil öster om Ferrara, domineras av vatten. På onsdagseftermiddagen när vi hade vägarna förbi var detta tydligare än någonsin. Ett veritabelt störtregn gjorde att vi inte ens var i närheten av att undersöka möjligheten att från gondol bese "Lilla Venedig" från sjösidan. Här de berömda tre broarna i Comacchio – "Trepponti".

Sant'Apollinare in Classe, strax söder om Ravenna. Basilikan skulle enligt turistbroschyerna stänga klockan halv åtta på kvällen. Vi var där ungefär tio över sju, då visade det sig att biljettkassan stängde redan klockan sju. Efter ett minst sagt animerat meningsutbyte mellan vakten och Mario släpptes vi i varje fall in. Detta sedan vi lovat att vara ute igen inom tio minuter, och fick därmed möjlighet att se de storslagna mosaikerna. En detalj av dessa mosaiker syns nedan.

Besök på AGEA – Azienda Gas Energia Ambiente Ferrara S.p.a

I färgglada gula hjälmar vandrar vi runt i Ferraras avfallsförbränningsanläggning under ledning av Fausto Ferraresi, bolagets tekniske direktör.

Anläggningen är 12 år gammal och den första i Italien som miljöcertifierats enligt ISO 14001. Det Norske Veritas har utfärdat diplommet som hänger på väggen när man kommer in. Det är ett geotermiskt system, förklarar direktören. Vi tar tillvara värmen i avfallet och på sommaren tillverkar vi också el. Fjärrvärme levereras till 11 000 lägenheter.

Vid rundvandringen på AGEA var det - hjälm på som gällde! Fr.v. Elisabeth Pålsson, Britta Ström och Annalena Löfgren.

Det är bara hushållsavfall som tas om hand, inte industriavfall. Hushållens organiska avfall komposteras, och ett särskilt företag tar hand om fyra utsorterade fraktioner (trä, glas, papper och plast) för återvinning. Resten förbränns i AGEA:s förbränningsanläggning. Miljöfarligt avfall hanteras av en särskild avdelning (batterier, kemikalier etc).

Arbetstider i Italien

Italien har 36 timmars arbetsvecka, berättar signora Poggipollinis sekreterare Laura Bonati, som hamnat bredvid mig i bussen. Vi arbetar i ett streck från kl. 08.30 till kl. 14.30 varje dag. Några arbetar ibland på eftermiddagen ett par dagar i veckan. Utanför rutan strömmar regnet, och bussen passerar stadsmuren från 500-talet. Längs muren rym

I kontrollrummet sitter en man i en stol och styr den stora gripklon som blandar om avfallet när det kommer in. Med hjälp av en travers för gripklon in avfallet i ugnen. Via en TV-monitor kan maskinisten se in i ugnen. Rökgaserna från förbränningen renas i en reaktor. Vatten och kalk binder restprodukterna. Rökgaserna tvättas i en silo. På en dataskärm framgår vilka halter av olika emissioner som finns kvar i rökgaserna. Ett larmsystem varnar när gränsvärdet är på väg att överskridas. Rökgaserna driver en turbin.

Filter och aska komprimeras och läggs i en stor behållare. Det är miljöfarligt avfall som deponeras på en speciellt förberedd deponi i närheten. Det varma lakvattnet som bildas kyls ner i ett slutet system. Inga utsläpp till vatten således! Lakvattnet används till kylvatten.

Anläggningens kapacitet är 43.000 ton per år. Man planerar en utbyggnad till 140.000 ton per år. Idag är anläggningen till för en del av avfallet från Ferraras 130.000 invånare. Fullt utbyggd tar den hand om hela provinsens avfall. Det bor 300.000 invånare i provinsen.

Pia Larsson

breda och gröna stråk för både cyklister och rastande hundar. Våra värdar hade planerat en cykeltur längs muren för oss. Det får bli nästa gång vi kommer till Ferrara – cykelstaden.

Pia Larsson